

ANLATIM BOZUKLUĞU (8. SINIF)

Sami İPEK
TÜRKÇE ÖĐRETMENİ

Sözcükleri yerinde kullanamama, cümlenin öğeleri arasında kurala uygun bağlantıyı kuramama, cümleyi birden çok anlama gelebilecek biçimde oluşturma gibi nedenlerle duygu ve düşüncüyü anlaşılmaz biçime sokma durumuna **anlatım bozukluğu** denir. Anlatım bozukluğu **anlamsal ve yapısal bozukluklar** olmak üzere iki başlıkta incelenir.

A. ANLAMSAL BOZUKLUKLAR

- 1- Gereksiz Sözcük Kullanımı
- 2- Anlamca Çelişen Sözcüklerin Birlikte Kullanılması
- 3- Mantık Hatası
- 4- Sözcüğün Yanlış Anlamda Kullanılması
- 5- Sözcüğün Yanlış Yerde Kullanılması
- 6- Anlam Belirsizliği
- 7- Deyimlerin Yanlış Kullanılması

B. YAPISAL BOZUKLUKLAR

- 1- Özne-Yüklem Uyumsuzluğu
- 2- Eklerle İlgili Yanlışlar
- 3- Öge Eksikliği
- 4- Yüklem Eksikliği
- 5- Tamlama Yanlışları
- 6- Bağlaç Yanlışları
- 7- Çatı Uyuşmazlığı

A. ANLAMSAL BOZUKLUKLAR

1. Gereksiz Sözcük Kullanımı: Cümlede gereksiz sözcüğün kullanılması anlatım bozukluğuna yol açar.

ÖRNEK:

Çocuk; **az kalsın, neredeyse** merdivenden düşecekti.

Böyle **yüksek sesle bağırmana** gerek yok, seni duyabiliyorum.

Bir insan **istekli** ve **arzulu** ise her şeyi başarabilir.

Kardeşim soruları **hemen** çözü**verdi**.

İtalya'daki arkadaşım **karşılıklı** mektuplaşırız.

2. Anlamca Çelişen Sözcüklerin Bir Arada Kullanılması: Anlam olarak birbirine ters düşen kelimelerin aynı cümlede kullanılması anlatım bozukluğuna yol açar.

ÖRNEK:

Bu saate kadar **kesin** işe gitmiş **olabilir**.

Tam üç yıla yakın bir zaman insanlık dramı yaşandı burada.

Elbette Elif de ağabeyleri ile gitmiş **olabilir**.

3. Mantık ve Sıralama Yanlışlığı (Hatası): Cümlede verilen kavramların önem sırasının karıştırılması ya da cümlenin mantık açısından yanlış oluşturulması sonucunda ortaya çıkan anlatım bozukluklarıdır.

ÖRNEK:

Bırak **soğan doğramayı, yemek bile yapamaz** o. (SIRALAMA HATASI)

Bu cümlede sıralama hatası vardır. Yemek yapmak, soğan doğramaktan daha zor ve üst düzey bir eylemdir. Bu yüzden “soğan doğramayı” sözüyle “yemek bile yapamaz” sözü yer değiştirmelidir: “Bırak yemek yapmayı, soğan bile doğrayamaz o”

Toplantıda **önümüzdeki ayın** programını çalışanlara **hatırlatmaya** çalıştık.
(MANTIK HATASI)

Önümüzdeki ayın programı hatırlatılamaz, hatırlamak geçmişe yönelik olur. "Tanıtmaya" olmalıydı.

4. Sözcüğün Yanlış Anlamda Kullanılması: Sözcüklerin karşıladığı anlam dışında kullanılması anlatım bozukluğuna yol açar.

ÖRNEK:

Türkiye’de birçok göl **kuraklık** tehlikesi yaşıyor. **YANLIŞ! Çünkü kuraklık toprak için kullanılan bir kavramdır.**

Türkiye’de birçok göl **kuruma** tehlikesi yaşıyor.

Hatıra ormanı için çok sayıda çam fidanı **ekildi**. (Çam ekilmez **dikilir**.)

Hastanın bu ameliyattan sağ çıkamama **şansı** çok yüksek. (Şans iyi şeyler için kullanılır, doğrusu **risk** olmalıdır.)

Duru’nun saçları çok **büyüdü**. (**Uzadı**.)

Kumaşların üzerine **yazılmış** desenler, yöresel özellikleri yansıtıyordu. (Desen yazılmaz, **çizilir**.)

5. Sözcüğün Yanlış Yerde Kullanılması: Cümledeki sözcüklerin yerinde kullanılmaması cümlelerin anlaşılmasına yol açar.

ÖRNEK:

Yeni sınıfa girdim ki ders zili çaldı.
Sınıfa **yeni** girdim ki ders zili çaldı.

Çok canım sıkılıyor.
Canım **çok** sıkılıyor.

6. Anlam Belirsizliği: Cümlelerde kişi bakımından belirsizliğin olması anlatım bozukluğuna yol açar.

ÖRNEK:

Eve **gitmediğini** bugün öğrendim. (Senin? Onun?)

Kardeşini okulda göremedim.

Patron, işçilerden birisi **kendisine** zarar verebilir diye iş yerinde tehlikeli aletleri kullanmayı yasakladı. (İşçiler mi kendisine zarar verebilir, işçiler patrona mı zarar verebilir?)

UYARI: Anlam belirsizliği sadece kişi zamirinin kullanılmaması ile ilgili değildir. Anlam belirsizliği noktalama yanlışlığından da kaynaklanabilir.

Yaşlı adamın elini tutarak karşıya geçti. (Yaşlı bir kişi adamın elini mi tuttu, yaşlı adam birinin elini mi tuttu?)

7. Deyimlerin Yanlış Kullanılması: Kalıplaşmış belli bir anlamı karşılayan deyimın başka bir anlamda kullanılması anlatım bozukluğuna yol açar.

ÖRNEK:

Sevinçten **etekleri** tutuşmuştu.

Sevinçten **etekleri** zil çalmıştı.

Onun bize yaptığı iyiliklere hep **göz yumduk**.

Onun bize yaptığı iyiliklere hep **minnettar** kaldık.

Haydi şimdi **seç** pirincin taşın!

Haydi şimdi **ayıkla** pirincin taşın!

B. YAPISAL BOZUKLUKLAR

1. **Özne-Yüklem Uyumsuzluğu:** Özne – yüklem uyumsuzluğu **kişi bakımından, tekillik-çoğulluk bakımından** ve **özne eksikliği bakımından** olmak üzere üç grupta incelenir:

***Kişi Bakımından Uyumsuzluk:** Özne çoğulsa yüklem de çoğul olur.

ÖRNEK:

Ben ve Adem buraya daha önce çok **gelmişti.** (yanlış)

Ben ve Adem buraya daha önce çok **gelmiştik.** (doğru)

***Tekillik-Çoğulluk Bakımından Uyumsuzluk:** Özne insan ve çoğul ise yüklem tekil ya da çoğul olabilir. Ancak insan dışındaki varlıkların çoğul şekilleri özne olduğunda yüklem daima tekil olur.

ÖRNEK:

Çocuk**lar** bahçede top oynuyor**lar.** (doğru)

Çocuk**lar** bahçede top oynuyor. (doğru)

Ağaç**lar** çiçek açmış**lar.** (yanlış)

Ağaç**lar** çiçek açmış. (doğru)

***Özne Eksikliği Bakımından Uyumsuzluk:** Özne, cümlenin temel ögesidir. Yüklemde bildirilen iş, oluş ya da hareketi yapan durumundadır. Yüklemdeki eyleme göre öznenin olmaması ya da bir öznenin birden fazla yükleme bağlanması anlatım bozukluğuna yol açar. Bu, daha çok sıralı ve bağlı cümlelerde karşımıza çıkan bir bozukluktur.

ÖRNEK:

Herkes ondan nefret ediyor, onun yüzünü bile görmek istemiyordu.

Herkes ondan nefret ediyor, **hiç kimse** onun yüzünü bile görmek istemiyordu.

Onun okulu yakında bitecek ve öğretmen olarak göreve başlayacak.

Onun okulu yakında bitecek ve **o** öğretmen olarak göreve başlayacak.

Gazetede ki yanlışlıklar düzeltilecek ve yeniden basılacak.

Gazetede ki yanlışlıklar düzeltilecek ve **gazete** yeniden basılacak.

2. Eklerle İlgili Yanlışlar: Cümlede eklerin eksik ya da fazla kullanılması anlatım bozukluğuna yol açar.

ÖRNEK:

Bizler **okumasını** sevmeyen bir milletiz.

Bizler **okumayı** sevmeyen bir milletiz.

Hayat kimine mutluluk verdiğini, kimini mutsuz ettiğini görüyoruz.

Hayatın kimine mutluluk verdiğini, kimini mutsuz ettiğini görüyoruz.

3. Öge Eksikliği: Öge eksikliği sıralı ve bağlı cümlelerde karşımıza çıkar. Genellikle ortak kullanılan öğelerin yükleme bağlanamamasından kaynaklanır.

ÖRNEK:

Ben arkadaşşıma inanır ve severim. **Nesne eksikliği**

Okuyucular en çok şairlere kızarlar, korkarlar. **Yer tamlayıcısı eksikliği**

4. Yükleme Eksikliği: Yükleme eksikliği, bazen ikinci bir eylemin kullanılmaması ya da ek eylemin ortak kullanılması ile oluşur.

ÖRNEK:

Beşiktaş iskelesine geldiğimizde o işine, ben evime **gittim**.

İyi biri olduğundan dün de, bugün de kuşkuya **düşmüyorum**.

Evimiz küçük, bahçesi de güzel **değildi**.

5. Tamlama Yanlışları: İsimlerle sıfatların aynı tamlanana bağlandığı kullanımlara dikkat edilmediğinde anlatım bozukluğu meydana gelir.

ÖRNEK:

Özel ve kamu kuruluşları iki gün tatil edildi.

Derste belgisiz ve işaret sıfatlarını işledik.

Burada insanı şaşkına çeviren birçok güzellik**ler** var.

6. Bağlaç Yanlışları: Bağlaçlardan bazıları olumlu ve olumsuz yargıları birbirine bağlar. Bu duruma uymayan kullanımlarda anlatım bozukluğu meydana gelir.

ÖRNEK:

Ali Bey oğlunu çok seviyor **fakat** bir dediğini iki etmiyordu.

Ben yarın dışarı çıkamam **ama** evde yapılacak bir sürü işim var.

7. Çatı Uyuşmazlığı: Birleşik cümlelerde temel cümlenin yüklemine etken olup yan cümlecikteki eyleminin etken olmaması ya da temel cümlenin yüklemine edilgen olup yan cümlecikteki eyleminin edilgen olmaması anlatım bozukluğuna yol açar.

ÖRNEK:

Akşam evde biraz sohbet **edip** erkenden **yatıldı**.

Bu yoldan hiç sapmadan **gidilirse** aradığınız binanın önüne **çıkarsınız**.

Evden ne kadar erken **çıksak** da uçağa hareket saatinden önce **yetişilemedi**.

Bugün okula **gidilip** okul kütüphanesinden kitap **alacağız**.

SON

